

Willeke Smits breekt lans voor orgelwerk van Walther

Gert de Looze 14-10-2013 - Reformatorisch Dagblad

Willeke Smits op haar werkplek in de Utrechtse Tuindorperkerk. Ze breekt met haar dubbel-cd vol werk van Walther een lans voor deze tijdgenoot van Bach. „Walther heeft ons veel te vertellen.” Beeld RD, Anton Dommerholt

„Iets negatiefs? Alleen dat Walther geen tweede Bach is, maar dit geldt voor alle tijdgenoten van de Thomascantor.” Organiste Willeke Smits valt op met haar dubbel-cd vol werk van Walther. Ze oordeelt positief over deze 18e-eeuwse componist: „Zijn muziek zit goed in elkaar en verveelt nooit.”

Voor zover ze weet, ging geen Nederlander haar voor met een hele cd aan Walther te wijden. Opmerkelijk genoeg verscheen vrijwel gelijktijdig met Smits' dubbel-cd een schijf waarop de organist van de Kamper Bovenkerk, Ab Weegenaar, dezelfde Duitse componist in het zonnetje zet (zie kader "Weegenaar over Walther").

Willeke Smits studeerde orgel, piano, kerkmuziek en koordirectie. Ze is organist van de Utrechtse Tuindorperkerk en cantor-organist van De Rank in Nieuwegein. Het idee om Walther voor het voetlicht te halen, komt uit haar eigen koker. Haar echtgenoot, Harry den Hertog, verzorgde de opname. „Walther heeft ons veel te vertellen met zijn drie bundels koraalbewerkingen en één bundel met vrije werken, in totaal ruim honderd orgelcomposities.”

Bij het bedenken van een cd-concept vraagt de organiste zich af wat ze kan toevoegen. „Welke componist is onderbelicht en desondanks de moeite waard? In 2011 koos ik voor Andriessen en nu voor Walther. Op de dubbel-cd wissel ik zes concerto's af met de partita "Jesu, meine Freude" en met koraalbewerkingen van liederen met een bekende melodie.

Daarbij lette ik ook op een variëteit aan vormen, zoals een canon, een trio of een bewerking met de melodie in de bas.”

Johann Gottfried Walther (1684-1748) werkte in de Duitse stad Weimar aan het hof en was er organist in de Sint-Petrus en Pauluskerk. Zijn verre neef Johann Sebastian Bach was jarenlang aan hetzelfde hof verbonden. Beiden gaven les aan de op 19-jarige leeftijd overleden prins Johann Ernst von Sachsen-Weimar. Zowel Walther als Bach bewerkte op diens verzoek concerto's van componisten als Vivaldi, Telemann, Blamont en Torelli voor orgel. Johann Ernst had deze werken tijdens zijn studietijd in Nederland aangeschaft. „Bach en Walther kozen een eigen aanpak”, weet Smits. „Bach schreef de noten zo op dat je een concerto op orgel kunt spelen. Walther veranderde daarentegen soms noten met de bedoeling van een orkestwerk orgelmuziek te maken.”

Vragen Walthers concerto's een speciale aanpak?

„In tegenstelling tot Bach geeft Walther geen enkele aanwijzing in zijn muziek. Waar in het oorspronkelijk werk welke instrumentgroep van het orkest of een solo-instrument speelde, moet je zelf uitdokteren.”

Zet u Walthers koraalbewerkingen 's zondags regelmatig op de lessenaar?

„Ja, ik speel veel literatuur in de dienst. Ook Walther. Zijn liedbewerkingen zijn afwisselend statig en meditatief en doorzichtig van opzet. Van Bach is bekend dat kerkgangers zich soms stoorden aan de in hun ogen vreemde harmonieën. Walthers muziek stond dichterbij zijn tijdgenoten.”

Bieden deze werken zicht op de kerkmuzikale praktijk van de 18e eeuw?

„De volkszang had toen zijn intrede gedaan, maar werd anders vormgegeven dan tegenwoordig. Het orgel speelde bijvoorbeeld een bewerking van vers 1, een koor zong vers 2, de organist nam vers 3 voor zijn rekening, terwijl allen het laatste couplet zongen. Walther componeerde de diverse bewerkingen van één lied voor die praktijk. Op de cd zet ik deze composities naast elkaar.”

Uw keus om Walther op te nemen op het Bachorgel in de Dordtse Dom en het Bätzorgel in de Haagse lutherse is niet alledaags.

„Ik koos bewust voor grote orgels om voldoende te kunnen variëren. 'Mijn' 18e-eeuwse Ruprechtorgel in de Tuindorpkerk is om die reden afgefallen. Ik heb dankzij Dordrecht en Den Haag op beide cd's in elk werk een andere registratie kunnen gebruiken en had nog ideeën over. Van het Dordtse Verschuierenorgel uit 2007, een stijlkopie van het werk van Gottfried Silbermann, bestaan naast die van Cor Ardesch nauwelijks opnamen. In Den Haag worden veelal improvisaties en romantische liedbewerkingen gespeeld. Ook met mijn orgelkeus heb ik iets aan het cd-landschap willen toevoegen. Walthers muziek is de orgels op het lijf geschreven. Ze wijzen als het ware de weg hoe je deze composities moet spelen. Het Bachorgel is voor mij een jonge hond, die uitdaagt fris en actief te spelen. Vanwege de akoestiek van twaalf seconden luistert de articulatie in Dordrecht nauw.”

Welke betekenis heeft Walther gehad?

„Hij had veel leerlingen. Daarnaast was hij een verwoed verzamelaar van muziek, waardoor veel werken van zijn tijdgenoten bewaard bleven. Hij maakte naam met een muzikale encyclopedie. Evenals zijn tijdgenoten staat hij in de schaduw van de geniale Bach. Dit laat onverlet dat hij heerlijke muziek schreef van een prima kwaliteit.”

De dubbel-cd "Johann Gottfried Walther, Willeke Smits" kost 22,50 euro en is enkel bij Willeke Smits verkrijgbaar via www.willekesmits.nl